

**Інститут Східної Європи
Кафедра українознавства
Університету «Львівський Ставропігон»**

Андрій Захарченко

ЗБІРНИК ДИКТАНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**для студентів
факультету економіки, менеджменту і права,
прикладної лінгвістики, психолого-
педагогічного факультету, туризму і права
спеціальність "Музейно-екскурсійна справа" та
"Реклама та інформаційні технології туризму"**

Методичний посібник

**Львів, Видавництво Університету «Львівський
Ставропігон», 2015р.**

ББК 74.271.4

УДК 491.07

**Друкується за рішенням Вченої Ради
Науково-дослідний Інститут українознавства МОН України,
протокол № 3 від 15 квітня 2007 року.**

**За редакцією директора Інституту Східної Європи, завідувача
Кафедрою українознавства доктора історичних наук, професора,
Академії Наук Вищої Школи України - Віктора Ідзьо**

«Збірник дикратнів з української мови» вченого секретаря Кафедри українознавства Інституту Східної Європи Університету «Львівський Ставропігон» Андрія Захарченка укладено як методичний посібник, який складено із врахуванням специфіки термінології фахових дисциплін, пов'язаних відповідно з економікою (фінансами), правом (юриспруденцією), психологією та лінгвістикою (мовознавством).

Рецензенти:

П.Кононенко-доктор філологічних наук, професор, академік Академії Наук Вищої Школи України, академік УАПН, академік МСАН, професор відділу українознавства Українського університету в Москві, директор науково-дослідного Інституту Українознавства Міністерства освіти і науки України.

А.Пономаренко-кандидат філологічних наук, завідувач відділу “Мова як українознавство” Науково-дослідного Інституту українознавства МОН України .

С.Борзенко – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Університету „Львівський Ставропігон”.

Л.Бабаєва - кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Університету „Львівський Ставропігон”.

ISBN 978-966-8067-43-10

© Ідзьо В.С., 2015р.

Вступ.

Методичний посібник складено із врахуванням специфіки термінології фахових дисциплін, пов'язаних відповідно з економікою (фінансами), правом (юриспруденцією), психологією та лінгвістикою (мовознавством). Диктанти розміщено згідно із переліком вищезгаданих спеціальностей. Наприкінці кожного диктанту, який може використовуватися як в якості контрольного, так і навчального, подається певна кількість слів із врахуванням службових частин мови, а також – перелік відповідних правил, що представлені у тому чи іншому тексті.

Тексти диктантів – пізнавального значення із врахуванням наряду дисципліни, які допомагають студентам не лише практично використовувати мовний матеріал, але також і засвоїти специфічні знання, необхідні для поглибленого вивчення свого фаху.

Диктанти для студентів факультету економіки, менеджменту і права

1. Акція та її реквізити

Уміння здійснювати різні операції з акціями, орієнтуватися у системі її численних різновидів є невід'ємною складовою кожної серйозної ділової кар'єри.

Акція – це цінний папір без визначеного часу обігу, який: засвідчує участь у статутному фонді акціонерного товариства; підтверджує членство в акціонерному товаристві та право участі в управлінні ним; дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

Акції іменні чи на пред'явника. привілейовані чи прості.

Привілейовані акції дають власникові право на одержання дивідендів, також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. Власники цих акцій не мають права брати участь в управлінні акціонерним товариством, якщо це не передбачено статутом. Привілейовані акції часто випускаються із фіксованими щорічно виплачуваними дивідендами.

Власник акцій формально не вважається власником підприємства. Він не має права вилучати свою частку з виробництва, оскільки та не має самостійного значення.

Акція має такі реквізити: фірмове найменування акціонерного товариства та його адресу, назву цінного папера – "Акція", її порядковий номер, дату, випуск, вид та її номінальну вартість, ім'я власника (для іменної акції), розмір статутного фонду акціонерного товариства на день випуску акцій, а також кількість акцій, що випускаються, термін виплати дивідендів, підпис голови правління акціонерного товариства чи іншої уповноваженої на це особи, печатку акціонерного товариства. (208 сл.)

- кома між однорідним членами речення;
- написання апострофа
- іншомовні слова.

2. Вексель і його використання

Використання векселів є невід'ємною частиною будь-якої підприємницької справи. Знання теорії векселя і вміння правильно ним користуватися неодмінно забезпечить діловий успіх.

Вексель – це цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника (векседавця) сплатити у певний термін зазначену суму грошей власникові векселя (векселетримачеві). розрізняють вексель простий і переказний. Простий містить просту і нічим не обумовлену обіцянку векседавця сплатити власникові векселя після вказаного терміну певну суму. Переказний вексель (трата) містить письмовий наказ векселетримача (трасанта), адресований платникові (трасатові), сплатити третій особі (ремітентові) певну суму грошей у певний термін. Трасат стає боржником за векселем тільки після того, як акцептує вексель, тобто дасть згоду на його оплату, поставивши на ньому свій підпис. Акцептант переказного векселя, як і векседавець простого, є головним вексельним боржником і несе відповідальність за акцепт і виплату за векселем. Вексельні зобов'язання платника, векседавця та індосанта можуть бути додатково гарантовані за допомогою аваля – вексельного гарантування.

Предметом векселя можуть бути тільки гроші. Дозволяється виставляти вексель, як у національній, так і в чужоземній валюті. Можливість та умови виставлення й оплати його в чужоземній валюті визначаються нормами національного валютного законодавства.

Існують такі різновиди векселів: вексель гарантійний, вексель державної скарбниці, вексель дружній, вексель доміцільований, вексель комерційний, вексель комісійний, вексель опротестований, вексель першокласний, вексель преюдиційований, вексель скарбничий, вексель фінансовий. (200 сл.)

- іншомовні слова;
- правопис форм дієслова;
- правопис складних слів.

3. Витрати та їх особливості

Витрати треба чітко і постійно контролювати – тоді вони будуть меншими. А для здійснення такого контролю необхідно знати і добре розуміти суть і характер цього економічного явища.

Витрати державні – прямі витрати, спрямовані за цільовим призначенням як на виконання загальнодержавних функцій, так і на розширення виробництва, соціальної сфери окремих державних підприємств, об'єднань, організацій та установ. Державні витрати здійснюються шляхом фінансування. Всі види таких витрат закріплені у відповідних планово-фінансових актах: витрати державного бюджету регламентуються законом про Державний бюджет України на кожен рік; обсяги витрат і цільове спрямування коштів місцевих бюджетів закріплюються рішеннями сесій відповідних місцевих Рад народних депутатів; витрати з децентралізованих фондів грошових коштів відбиваються у фінансових планах-балансах доходів і видатків та кошторисах витрат підприємств, об'єднань, міністерств і відомств.

Витрати виробництва – сукупність витрат живої праці та праці, уречешеної в засобах виробництва, на всіх стадіях створення продукції. Розрізняють: 1) поточні витрати, що здійснюються неперервно і в процесі виробництва постійно відновлюються; 2) одноразові витрати у формі вкладення коштів у виробничі фонди до початку виробництва. Витрати виробництва є основою складової ціни на продукцію підприємства, вони визначають її собівартість.

Витрати адміністративно-управлінські – частини витрат підприємства, до яких належать: зарплата адміністративно-управлінського персоналу з відповідними нарахуваннями на неї; канцелярські, поштові, телефонні, телеграфні витрати; утримання легкового (особового) транспорту; утримання приміщень офісу; витрати на службові відрядження адміністративно-управлінського персоналу. (205 сл).

- правопис складних прикметників
- тире між підметом і присудком
- правопис власних назв

4. Державний бюджет

Державний бюджет – основний загальнодержавний фонд централізованих грошових **ресурсів**, що виражає економічні відносини держави у процесі розподілу та перерозподілу валового суспільного продукту та національного доходу. Через Державний бюджет держава **концентрує** певну долю національного доходу і централізовано спрямовує її на розвиток економіки, соціальний захист населення, утримання органів державної влади й управління, оборону країни. Створення загальнодержавного фонду грошових засобів дозволяє державі регулювати **ефективність, пропорційність, збалансованість** розвитку виробничої та невиробничої сфери окремих регіонів, впливати на темпи розвитку та структуру суспільного виробництва.

Державний бюджет на кожен **фінансовий рік** (в Україні він збігається з календарним роком) розглядається **Верховною Радою** України і затверджується як закон. Законодавчий характер Державного бюджету забезпечує належні передумови для встановлення контролю за використанням бюджетних коштів і посилення його впливу на ефективність суспільного виробництва.

Державний бюджет може мати **бездефіцитний характер**, коли доходи перевищують **видатки** чи дорівнюють їм, або дефіцитний, коли видатки більші, ніж доходи. В умовах економічної кризи забезпечити бездефіцитність бюджету дуже важко.

Дефіцит бюджету може покриватися за рахунок збільшення податків або шляхом державних позик, що в свою чергу прискорює **інфляційні явища** в економіці та зростання державного боргу.

Усі доходи Державного бюджету за своїм **економічним змістом** поділяються на дві групи: доходи від виробничої діяльності підприємств та організацій і кошти, які надходять від населення.

Абсолютна більшість доходів бюджету формується за рахунок надходжень від підприємств та організацій різних форм власності – **державних, приватних, акціонерних, кооперативних, громадських**. Доходи бюджету мають форму різних **платежів податкового чи неподаткового характеру**. Основними з них є: податок на додану вартість; податок на доходи (прибуток)

підприємств і організацій; **акцизний збір**; плата за землю; державне мито; митні доходи; надходження від грошових **лотерей** та ін. Найбільша частка доходів бюджету формується за рахунок податків.(262 сл.) - використання економічних термінів.

5. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку – це центральний орган державної виконавчої влади, який забезпечує реалізацію єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні та координацію діяльності міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Державна контрольно-ревізійна служба – контрольна служба в системі Міністерства фінансів України, що складається з Головного контрольно-ревізійного управління, контрольно-ревізійних управлінь Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, контрольно-ревізійних підрозділів (відділів, груп) у районах, містах.

Завданням служби є здійснення державного контролю за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх зберіганням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах, бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів і державних валютних фондів, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм надалі. Служба за дорученням прокурора або слідчого має також право контролювати всі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності.

Державна податкова служба – підпорядкований урядові України орган, до складу якого входять Головна державна податкова адміністрація України, державні податкові адміністрації областей, районів, міст і районів у містах.

Основні завдання державної податкової адміністрації полягають у забезпеченні дотримання законодавства про податки, повному облікові усіх платників податків та інших обов'язкових сплат до бюджету, здійснення контролю, перевірки правильності обчислення податків та своєчасності перерахувань. (208 слів)

- подвоєння приголосних;

- вживання великої літери;
- написання складних прикметників.

6. Державне казначейство України

Державне казначейство України – підрозділ Міністерства фінансів України, метою якого є забезпечення ефективного управління коштами Державного бюджету України. Система цього органу охоплює Головне управління Державного казначейства України та його територіальні органи – управління Державного казначейства України в Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі з відділеннями у районах, містах і районах у містах.

Основними завданнями Державної пробірної палати є:

- організація виконання Державного бюджету України і здійснення контролю за цим;
- управління наявними коштами Державного бюджету України, в тому числі в іноземній валюті, та коштами державних позабюджетних фондів у межах видатків, установлених на відповідний період;
- фінансування видатків Державного бюджету України;
- ведення обліку касового виконання Державного бюджету України, складання звітності про стан виконання Державного бюджету України;
- управління державним внутрішнім та зовнішнім боргом відповідно до чинного законодавства;
- розподіл між Державним бюджетом України та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя відрахувань від загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів за нормативами, затвердженими Верховною Радою України;
- здійснення контролю за надходженням і використанням коштів державних позабюджетних фондів;
- розробка нормативно- методичних документів з питань бухгалтерського обліку, звітності й організації виконання бюджетів усіх рівнів, які є обов'язковими для всіх підприємств, установ та організацій, що використовують бюджетні кошти чи кошти державних позабюджетних фондів.

Державний інноваційний фонд – позабюджетний фонд цільового призначення, кошти якого використовують для

фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, заходів щодо освоєння нових технологій і виробництва нових видів продукції (робіт, послуг). (230 слів)

- написання складних прикметників;
- власні назви;
- вживання великої літери.

7. Міжнародні економічні організації

Для того, щоб вільно орієнтуватися у складній і багатогранній сучасній економічній ситуації, необхідно знати ті головні організації та установи, які є ведучими при формуванні економічної і фінансової політики як окремих держав, так і світу загалом.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) – міжурядова організація, спеціалізована кредитна установа ООН. Була створена у 1956 р. як філія Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР) з метою заохочення приватного підприємництва у розвинутих країнах – членах МБРР. Надає кредити без вимоги урядових гарантій, але за умови високої рентабельності та фінансової ефективності проектів. МФК має право проводити самостійну інвестиційну діяльність із наступним перепродажем набутих активів приватному бізнесові. Керівні органи МФК знаходяться у Вашингтоні.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – міжнародна організація, що регулює міждержавні відносини у валютно-кредитній сфері. МВФ є спеціалізованою установою ООН, що була заснована у

1944 р. на валютно-фінансовій конференції Організації Об'єднаних Націй у Бреттон-Вудсі (США). Штаб-квартира МВФ знаходиться у Вашингтоні. Членство держави у МВФ є передумовою для її вступу до Світового банку. Нині членами цієї міжнародної організації є понад 150 країн, а капітал МВФ перевищує 120 млрд. дол. Кошти МВФ формуються за рахунок внесків країн-членів згідно з установленою для кожної з них квотою. У 1992 р. Україна також стала членом цієї міжнародної організації.

Європейське співтовариство (ЄС) – до 1992 р. Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС) – група західноєвропейських держав, які здійснили інтеграцію своїх економік, об'єднавшись в

економічний союз. В ЄС створено єдиний внутрішній ринок, знято обмеження на вільне переміщення товарів, капіталів, робочої сили між державами, сформовано єдину валютну систему. Ця міжнародна організація була заснована 1957 р. (204 сл.)

- написання складних іменників;
- вживання аббревіатур;
- скорочення слів;
- використання іншомовних слів.

8. Міністерство фінансів України

Міністерство фінансів України – центральний орган виконавчої влади у складі Кабінету Міністрів України, який реалізує державну фінансову політику та здійснює загальне керівництво у сфері державних фінансів. Основними завданнями Мінфіну України є:

розробка основних напрямів державної фінансової політики;
складання і забезпечення виконання державного бюджету;
концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки, фінансове забезпечення державних гарантій щодо соціального захисту населення та створення державних фінансових резервів;

розробка нових і вдосконалення існуючих форм фінансових взаємовідносин держави з чужоземними країнами та міжнародними фінансовими організаціями, а також держави з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності;

удосконалення фінансового механізму, методів фінансового та бюджетного планування і фінансування витрат.

Мінфін України забезпечує такі основні функції:

реалізує державну фінансову політику, бере участь у розроблянні балансу фінансових ресурсів, платіжного балансу, зведеного валютного плану України з неторгових операцій, а також державних цільових позабюджетних фондів, готує пропозиції щодо їх розмірів і порядку утворення і використання; організовує роботу, пов'язану зі складанням проекту державного бюджету України та його виконанням, веде облік касового виконання державного бюджету та вживає заходів щодо ефективного витрачання бюджетних коштів; забезпечує захист фінансових інтересів держави та фінансових прав громадян, а також підприємств, організацій незалежно від форм власності,

здійснює в межах своєї компетенції контроль з виконанням законодавчих актів; здійснює інші функції, передбачені чинним законодавством. (204 сл.)

- вживання економічних термінів;
- подвоєння приголосних;
- використання іншомовних слів;
- кома і крапка з комою у складному реченні.

9. Основні фонди

Основні фонди – сукупність споживчих вартостей, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі. У практиці обліку та статистики до основних фондів зараховують об'єкти з терміном служби не меншим за рік, і вартістю, як правило, не нижчою, ніж 15 неоподатковуваних мінімумів.

За призначенням основні фонди поділяють на виробничі та невиробничі. Основні виробничі фонди – засоби праці, що застосовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу в незмінній натуральній формі і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції поступово, в міру спрацьовування. Основні невиробничі фонди безпосередньо у виробничому процесі не застосовуються. З їхньою допомогою обслуговують працівників підприємства в невиробничій атмосфері, побуті, забезпечують відповідні умови для проживання та відпочинку. До них належать житлові будинки, об'єкти комунального господарства та культурно-побутового призначення, лікарні, школи та інші об'єкти. Основні виробничі та невиробничі фонди перебувають у протилежних фазах розширеного відтворення: виробничі – у сфері виробництва, невиробничі – у сфері споживання.

Спеціальні (позабюджетні) фонди – грошові фонди, що формуються з метою цільового фінансування, не передбачених державним бюджетом. Вони поділяються на інвестиційні, стабілізаційні, позикові, благодійні, соціального, майнового й особистого страхування та інші. До спеціальних фондів, основним джерелом надходжень яких є обов'язкові відрахування підприємств, організацій, установ і громадян належать: Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України, Державний фонд сприяння зайнятості населення, Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської

катастрофи та соціального захисту населення, Державний інноваційний фонд, Державний фонд сприяння конверсії, фонди охорони праці. (222 сл.)

- не з прикметниками та дієприкметниками;
- кома при однорідних членах речення;
- кома у складнопідрядному реченні.

10. План грошових надходжень і витрат

План грошових надходжень і витрат – складова фінансового бізнес-плану реалізації підприємницького проекту. Розробляють з метою оцінки руху коштів (готівки та грошей на рахунках у банку) в процесі реалізації підприємницького проекту здебільшого на три роки з помісячним поділом першого року та поквартальним – другого.

Кошти, необхідні для реалізації підприємницького проекту, можна умовно розділити на дві частини: кошти для організації виробництва і кошти для забезпечення виробництва уже в процесі функціонування підприємства. І якщо під час розроблення бізнес-плану не враховувати другу частину необхідних коштів, то за найдетальнішого розроблення всіх інших положень цього документа проект стане нереальним. Річ у тому, що навіть при забезпеченні рентабельності (прибутковості) виробництва з першого місяця реалізації проекту може відчуватися дефіцит коштів, оскільки час реалізації продукції практично ніколи не збігається з часом надходження коштів на рахунок підприємства. Не кажучи вже про продаж товарів у кредит, коли гроші надходять не раніше, ніж через декілька місяців після реалізації. Тобто, завжди потрібен якийсь час на здійснення банківських операцій перерахування грошей.

За показником плану надходжень і виплат можна передбачити брак коштів у плановому періоді й уникнути їх дефіциту за рахунок залучення короткотермінових позик або перенесення (в допустимих межах) термінів деяких платежів. За наявності стабільного залишку на рахунку підприємства варто подбати про розширення масштабів виробництва чи про оформлення на суму цих коштів депозитного банківського рахунку під відповідний процент. Таким чином, план грошових надходжень і виплат, крім свого основного призначення, дозволяє в одному випадку уникнути фінансових втрат, а в іншому – отримати додатковий прибуток. (230 сл.)

- правопис складних іменників;
- правопис –не з прикметниками та прислівниками;
- кома у складнопідрядному реченні.

Диктанти для студентів кафедри права

1. Класифікація конституцій за юридичними ознаками

Мета будь-якої класифікації – це поглиблення і розширення знань і уявлень про конституцію, яких у всьому світі досить багато. Класифікація допомагає орієнтуватись у багатоманітності конституцій, виявляти характерні риси, структуру, форму та інші їхні характеристики.

За формою конституції поділяються на писані і неписані.

Писані конституції – це конституції, складені у вигляді єдиного документу (моноконституційний акт). Моноконституційними актами є нинішні конституції Німеччини, Іспанії, Мексики, інших держав.

Неписані конституції – це конституції, складені з великої кількості парламентських законів, судових прецедентів, звичаїв (Великобританія, Нова Зеландія). Наприклад, конституція Швеції складається із трьох актів – Форми правління 1974 року, Акту про престолонаслідування 1810 року і Акту про свободу друку 1974 року. Конституції першого виду нерідко називають кодифікованими, другого – некодифікованими.

За способом змін, внесення поправок і доповнень Конституції також поділяються на дві групи – жорсткі та гнучкі. Жорсткими вважаються конституції, для зміни яких встановлений більш складний порядок, ніж для звичайних парламентських законів.

За формою політико-територіального устрою конституції поділяються на унітарні і федеративні.

В унітарній державі, на відміну від федерації, діє одна конституція. Це створює організаційно-передові передумови для посилення центральної влади на місцях на всій території країни.

В окремих випадках до складу унітарних держав можуть входити одна або декілька територіальних одиниць, які користуються особливим статусом автономних державних утворень.

На відміну від унітарної держави, члени федерації (штати, кантони, землі, провінції, республіки) мають свою конституцію та законодавчі органи. (210 сл.)

- правопис складних прикметників;
- правопис власних назв;
- відокремлені додатки.

2. Конституційні основи бюджетної системи і грошово-кредитної політики

Бюджет – виражений у грошових сумах кошторис (розпис) майбутніх доходів і видатків, який складається щороку. Кожна країна має свою структуру доходів і видатків. Це залежить від багатьох факторів: державного устрою, рівня економічного розвитку, втілюваних у конкретних умовах політики. Засобом формування державного бюджету є податки – обов'язкові платежі, які держава стягує з окремих осіб, установ, організацій у центральний та місцевий бюджет. В основі бюджетної системи України покладено принцип справедливого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Проект Державного бюджету розробляє Кабінет Міністрів України, а затверджує Верховна Рада України кожного року на період з 1 січня по 31 грудня. Проект Державного бюджету подається у Верховну Раду не пізніше 15 вересня кожного року. У складі державних видатків розрізняють витрати на утримання соціальної сфери, соціальний захист населення, оборону, державні капіталовкладення тощо. Контроль за використанням коштів Державного бюджету України здійснює Рахункова палата.

Грошово-кредитна політика – це політика, головна мета якої здійснювати регулювання кредитів, ставок банківського проценту і грошової маси. Провідна роль у цьому регулюванні належить Національному банку. Грошовою одиницею України є гривня. Основні засади грошово-кредитної політики розробляє Рада Національного банку України, вона ж здійснює контроль за її проведенням. Згідно із заявами Президента України, Прем'єр-міністра України та Голови Верховної Ради України у зв'язку із проведенням грошової реформи та реформуванням економіки, з метою підтримки вітчизняного виробництва, Верховна Рада України найближчим часом розгляне нове податкове законодавство, яке стане основою формування Державного бюджету. Отже, в бюджетну і грошово-кредитну політику будуть внесені зміни. (229 сл.)

- власні назви;
- іншомовні слова;
- подвоєння приголосних.

3. Культурні права

Проголошення незалежності перетворило культурну політику на одну з важливих сфер діяльності держави. Культура розглядається як один з головних чинників національного відродження, подолання

соціально-економічної і політичної криз, збереження національної самобутності українців, представників національних меншин, що населяють Україну.

У 90-тих роках розвиток культури в Україні характеризується такими позитивними явищами, як привнесення у духовне життя свободи від політичного диктату та ідеологічної цензури, повернення цілих пластів світової й вітчизняної культури.

Конституція гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків зі світовим співтовариством.

Повага до минулого свого народу – це риса, яка властива кожній культурній людині, громадянину. Віками поневолювачі руйнували нашу історичну і культурну пам'ять, нищили культурну спадщину України, прагнули позбавити нас національної пам'яті та духовності. Тому особливого значення набуває в даний час не тільки збереження історичних пам'яток, але й вжиття заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

"Тому завданням із завдань є формування людини мислячої в контексті української та світової історії, прищеплення їй почуття причетності до української держави, її культури, народу: збереження культурної спадщини, стимулювання й підтримка... політики у сфері культури. Забезпечення доступності цінностей культури для усіх громадян." (192 сл.)

- подвоєння приголосних;
- тире між підметом і присудком;
- кома між однорідними членами речення.
-

4. Національна доктрина розвитку освіти

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації, держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти, створено правову базу, здійснюється реформування галузі згідно з Державною національною програмою "Україна XXI століття."

В Україні мають бути створені умови для прискореного, випереджального, інноваційного розвитку освіти та самоутвердження й самореалізації особистості.

Національна доктрина розвитку освіти (далі – Національна доктрина) визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію й основні напрями розвитку освіти у першій чверті XXI століття. Мета державної політики з питань освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України; вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадського суспільства; зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, правову державу.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є: формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти; пропаганда спортивного життя; розширення україномовного освітнього простору.

Освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.

Національне виховання є одним із головних пріоритетів держави. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота. (200 сл.)

- правопис складних прикметників;
- слова іншомовного походження;
- правопис власних назв;
- кома між однорідними членами речення

5. Особливості організації і діяльності Конституційного Суду України

"Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України." (ст.147). До створення Конституційного Суду України тлумачення законів здійснює Верховна Рада України.

Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України. По шість суддів Конституційного Суду України відповідно призначають Президент України, Верховна Рада України, з'їзд суддів України. До кандидатів на посади судді Конституційного Суду України ставляться вимоги: досягнення сорокарічного віку, вища юридична освіта, стаж роботи за фахом не менше десяти років, проживання в Україні протягом останніх двадцяти років, володіння державною мовою. Повноваження судді Конституційного Суду України тривають дев'ять років. Повторне обрання суддів Конституційного Суду не допускається. Очолює Конституційний Суд України Голова Конституційного Суду України, який "обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк." Питання про конституційність законів, актів Президента і Кабінету Міністрів України розглядаються за зверненням Президента України, не менш як сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Закони, правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені. (230 сл.)

- велика літера у власних назвах;
- подвоєння приголосних;
- кома у складнопідрядному реченні;
- цитування.

6. Поняття конституції та його історична еволюція

Слово "конституція" походить від латинського, що означає – установа, устрій. У Стародавньому Римі цим словом називались правові акти імператорів. Згодом у юридичній науці і практиці конституціями почали називати основні закони держави і суспільства.

Характер своєрідних конституцій носили такі загальновідомі історичні правові пам'ятки часів рабовласництва-феодалізму, як закони Ману, Хаммурапі, XII римських таблиць, Руська правда.

Сучасні конституції як основні закони держави – це, як правило, єдині письмові законодавчі акти, прийняті парламентами, установчими зборами або народом на загальнодержавних референдумах.

Конституція – політико-правовий документ, в якому знаходять свій концентрований, офіційний вираз і закріплення головні, базові положення суспільного і державного устроїв: належність державної влади, характер власності, права і свободи громадян, національно-державний і адміністративно-територіальний устрій, система і принципи діяльності механізму здійснення повновладдя народу.

Першою приступила до конституційної практики середньовічна Англія. Велика Хартія Вольностей 1215 р., котра, як і Білль про Права 1689 р., діють до нашого часу і започаткували першу в світі неписану конституцію Великобританії.

Першою офіційною конституцією вважається Конституція Сполучених Штатів Америки, прийнята у 1787 р. після набуття ними незалежності. Вона діє уже понад 200 років з незначною кількістю змін, доповнень і поправок.

У XIX ст. конституції уже були в переважній більшості країн Європи. У них зберігалася влада монархів (з певними обмеженнями), одночасно закріплювалася законодавча роль представницьких органів, проголошувалися широкі громадянські права та визначалися механізми їх реалізації. (202 сл.)

- вживання складних прикметників;
- вживання складних іменників;
- використання власних назв.

7. Право на достатній життєвий рівень та інші соціальні права

Відповідно до ст.25 Загальної декларації прав людини, гідний людини життєвий рівень передбачає забезпечення її та її сім'ї їжею, одягом, житлом, медичним доглядом та необхідним соціальним обслуговуванням. Дане право на достатній життєвий рівень формулює ст. 48 Конституції України.

Конституція України забезпечує громадянам право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості (можливі інші випадки, передбачені законом) ст. 46. Право на соціальний захист гарантується системою соціального страхування і соціального забезпечення. Одним з видів соціального забезпечення є виплата пенсій, які повинні забезпечувати рівень життя людей не нижчий від прожиткового мінімуму.

Громадяни України мають право на житло (ст.47). Ніхто не може бути позбавлений житла без законних підстав. Держава створює умови, за яких кожний громадянин, відповідно до своїх потреб і можливостей, зміг би спорудити житло, придбати його у власність чи взяти в оренду. Соціально незахищеним громадянам, які потребують поліпшення житлових умов, житло надається безоплатно або за доступну для них оплату.

Громадяни України мають право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст.49). Для ефективного і доступного усім громадянам медичного обслуговування держава повинна створити необхідні, належні умови. В Україні забезпечуються безоплатна медична допомога у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, і в той же час держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

(210 сл.)

- кома у складносурядному реченні;
- кома у складнопідрядному реченні;
- подвоєння приголосних.

Диктанти для студентів психолого-педагогічного факультету

1. Відношення – наслідок взаємодії

Відношення – суб'єктивний бік відображення дійсності, результат взаємодії людини із середовищем. У психології – в дуже загальному вигляді – взаємне розташування об'єктів і їхніх властивостей. Відношення може бути наявним як між мінливими об'єктами, явищами і властивостями (прикладом може слугувати будь-який закон як сутнісне відношення між явищами), так і у випадку виділеного незмінного об'єкта в його зв'язках з іншими об'єктами, явищами та властивостями (наприклад, відношення суб'єкта до системи).

Формування свідомого відношення до об'єкта пізнання та дії пов'язане з розвитком усіх компонентів системи стимуляції. Усвідомлення свого відношення до навколишнього породжує відповідні почуття й емоції, які, у свою чергу, стимулюють діяльність та впливають на розвиток спрямованості особи.

Відношення є нескінченно різноманітними. Можна виділяти відношення просторові, часові, причинно-наслідкові, зовнішні, внутрішні, логічні, математичні, відношення форми і змісту, відношення частини і цілого, одиничного і загального тощо.

Особливий тип відношень складають відносини суспільні як взаємозв'язки між соціальними спільностями та їх властивостями, що виникають у ході спільної діяльності. Їх можна класифікувати відповідно до сфери розгляду; так, розрізняються: 1) на рівні соціальних спільностей – відносини класові, національні, групові, сімейні; 2) на рівні зайнятих тією або іншою діяльністю груп – відносини виробничі, навчальні, у творчих спілках, театральних групах та ін.; 3) на рівні взаємозв'язків між людьми в групах – відносини міжособистісні; 4) відносини внутрішньоособистісні – наприклад, емоційно-вольові установки суб'єкта стосовно себе.
(200 сл.)

- подвоєння приголосних;
- кома між однорідними членами речення;
- правопис складних прикметників.

2. Вікові кризи

Особливі, відносно нетривалі – до року – періоди онтогенезу, що характеризуються різкими психологічними змінами. На відміну від криз невротичного або травматичного характеру, відносяться до нормативних процесів, необхідних до нормального, поступального ходу особистісного розвитку. Можуть виникати при переході людини від одного вікового ступеня до іншого, пов'язані із системними якісними перетвореннями у сфері її соціальних відносин, діяльності та свідомості.

Форма, тривалість і гострота перебігу криз можуть помітно розрізнятися залежно від індивідуально-типологічних особливостей людини, соціальних і мікросоціальних умов, особливостей виховання в родині тощо.

Для періодів вікових криз у дитинстві характерні процеси переходу до нового типу взаємин дітей із дорослими, при якому враховуються нові, збільшені можливості дитини, зміна діяльності, перебудова всієї структури свідомості дитини.

Негативізм, упертість, примхливість, підвищена конфліктність та інші властиві для вікових криз негативні поведінкові прояви загострюються при ігноруванні дорослими нових потреб дитини у сфері спілкування і діяльності та пом'якшуються при правильному вихованні.

Неминуче позитивне значення вікових криз для формування особистості не може применшитися конфліктністю і важкістю виховання у ці періоди.

Значно менше вивчені вікові кризи зрілих періодів життя і старості. Відомо, що такі поворотні моменти в житті людей протікають більш приховано. Процеси перебудови смислових структур свідомості та переорієнтації, що відбуваються в цей час, на нові життєві задачі, які ведуть до зміни характеру діяльності та взаємин, впливають на подальший хід розвитку особистості.

(208 сл.)

- префікси – пре, – пере, –при;
- використання апострофа;
- правопис складних слів.

3. Діяльність та її основні характеристики

У діяльності з точки зору структури прийнято виділяти рухи і дії. У змісті діяльності можна виділити такі психологічні компоненти, як пізнавальні, емоційні та вольові. Психологічний аналіз діяльності, у тому числі діяльності психічної, дозволяє класифікувати її з погляду структурних елементів, характеру виконуваних функцій і якісних особливостей одержуваних результатів.

Діяльність – форма активності. Активність спонукається потребою, тобто станом потреби у визначених умовах нормального функціонування індивіда. Потреба не переживається як така – вона виявляється як переживання дискомфорту, незадоволення, напруження і проявляється в активності пошукової. У ході пошуків відбувається зустріч потреби з її предметом – фіксація на предметі, що може її задовольнити.

Основні характеристики діяльності – предметність і суб'єктність. Специфіка предметної визначеності діяльності полягає в тому, що об'єкти зовнішнього світу не впливають на суб'єкта безпосередньо, а лише будучи перетвореними в процесі діяльності, завдяки чому досягається більша адекватність їхнього відображення у свідомості. У розвинутій формі предметність властива лише людській діяльності. Вона проявляється в соціальній обумовленості діяльності людини, у її зв'язку зі значеннями, фіксованими в схемах дії, у поняттях мовлення, у цінностях, ролях і соціальних нормах. Суб'єктивність діяльності виражається в таких аспектах активності суб'єкта, як обумовленість психічного образу минулим досвідом, потребами, установками, емоціями, цілями і мотивами, що визначають спрямованість і вибірковість діяльності, та в розумінні особистісному – "значенні для себе", що надається мотивами різним подіям, вчинкам і діям. (205 сл.)

- іншомовні слова;
- написання апострофа ;
- тире між підметом і підсилювачем.

4. Здібність як індивідуально-психологічна особливість

Здібності проявляються в процесі оволодіння діяльністю в тому, наскільки індивід за інших рівних умов швидко і ґрунтовно, легко і міцно засвоює способи її організації і здійснення. Вони тісно пов'язані із загальною спрямованістю особистості, з мірою стійкості схильностей людини до деякої діяльності. В основі однакових досягнень при виконанні діяльності можуть бути різні здібності; у той же час одна здібність може бути умовою успішності різних видів діяльності. Це забезпечує можливості широкої компенсації здібностей.

При визначенні структур здібностей як властивостей особистості завжди потрібно враховувати генетичні механізми й особливо ті властивості нервових процесів, що безпосередньо позначаються на динаміці розвитку психічних процесів і їхніх властивостей. Однак варто враховувати і те, що здібності не виступають ізольовано від розвитку всіх інших систем, які входять у поняття особистості як її складові.

У структурі здібностей дуже важливим є творче ставлення особистості до виконуваної діяльності, психологічна готовність учитися і трудитися, усвідомлення своїх здібностей, критичність і самостійність їхньої оцінки.

В основі психологічних можливостей, що відрізняють конкретну людину від інших, лежать індивідуальні характеристики: конституціональні особливості, нейродинамічні властивості мозку, особливості функціональної асиметрії великих півкуль головного мозку. Саме ця своєрідність індивідуальних характеристик виступає як природні задатки, проте вони ще не визначають розвиток здібностей як індивідуальних психічних можливостей. Успіх діяльності залежить від взаємодії трьох компонентів: знань, умінь і навичок. (202 сл.)

- термінологія;
- крапка з комою у складному реченні;
- кома у складнопідрядному реченні.

5. Комунікація та комунікативні вчинки

Поняття, близьке до поняття спілкування, але розширене. Це зв'язок, у ході якого відбувається обмін інформацією між системами в живій і неживій природі. Комунікативний акт аналізується й оцінюється за наступними компонентами: 1) адресант – суб'єкт комунікації; 2) адресат – кому спрямоване повідомлення; 3) повідомлення – переданий зміст; 4) код – засіб передачі повідомлення; 5) канал зв'язку; 6) результат – те, що досягнуте у підсумку комунікації.

Комунікація розглядається і як смисловий аспект соціальної взаємодії. Оскільки всяка індивідуальна дія виконується в умовах прямих або непрямих відносин з іншими людьми, вона включає – поряд із фізичним – комунікативний аспект. Дії, що свідомо орієнтовані на їхнє смислове сприйняття іншими людьми, іноді називають комунікативними.

Розрізняють процес комунікації та акти, що його складають. Основні функції процесу комунікації полягають у досягненні соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елемента. В окремих актах комунікації реалізуються управлінська, інформативна, емотивна і фатична функції, перша з них – генетично і структурно вихідна. За співвідношенням цих функцій умовно виділяються: 1) повідомлення спонукальні – переконання, наказ, прохання; 2) повідомлення інформативні – передача реальних або вигаданих даних; 3) повідомлення експресивні – збудження емоційного переживання; 4) повідомлення фатичні – встановлення і підтримка контакту.

Масова комунікація – систематичне, за допомогою технічних засобів тиражування та розповсюдження спеціально підготовлених повідомлень, що представляють соціальну значимість. У соціально-психологічному плані масова комунікація має низку важливих додаткових можливостей у порівнянні з більш традиційними видами – міжособистісною і публічною комунікацією. (202 сл.)

- написання складних прикметників;
- правопис частки не – з прикметником;
- тире у складному реченні.

6. Лідерство та його значення

Лідер – найбільш авторитетна особистість, що реально відіграє центральну роль в організації спільної діяльності та у регулюванні взаємин у соціумі, за яким всі інші суб'єкти визнають право приймати відповідальні рішення в значимих ситуаціях – рішення, що торкаються їхніх інтересів і визначають напрямки і характер діяльності.

У процесі досліджень виділено різні стилі лідерства, розроблений ряд його концепцій.

Теорія лідерських ролей розглядає ролі "професіонала" – лідера, орієнтованого на вирішення ділових проблем, і "соціально-емоційного фахівця", що вирішує проблеми людських відносин.

Прихильники теорії рис вважають передумовою визнання особистості лідером наявність у неї особливих "лідерських" рис і здібностей. Дослідження в рамках цієї теорії були спрямовані на виявлення якостей, специфічних для лідерів. Варіант такого підходу – харизматична концепція лідерства, відповідно до якої лідерство посилає окремим видатним особам у вигляді благодаті – харизми.

Прихильники інтерактивної теорії вважають, що лідером може стати кожна людина, яка займає відповідне місце в системі міжособистісних взаємодій.

З погляду теорії ситуаційного лідерства, лідерство – це насамперед продукт сформованої в групі ситуації; і в ситуаціях, дуже сприятливих або несприятливих для групи, лідер, орієнтований на задачу, досягає більших результатів, ніж лідер, орієнтований на людей.

У комплексній теорії акцент зроблено на існуванні взаємозв'язку основних складових процесу організації міжособистісних відносин: лідерів, послідовників (або ведених) і ситуацій, у яких здійснено лідерство.

Вітчизняна психологія виходить із соціально-історичної обумовленості явищ лідерства. (205 сл.)

- класифікація термінів;
- використання іншомовних слів;
- тире між підметом і присудком.
-

7. Любов та її особливості

1. Високий ступінь емоційно позитивного ставлення, що виділяє його об'єкт серед інших і переміщує його в центр життєвих потреб та інтересів суб'єкта: любов до батьківщини, до матері, до дітей, до музики тощо.
2. Інтенсивне, напружене і відносно стійке почуття суб'єкта, обумовлене фізіологічними потребами; виражається в соціально формованому прагненні бути максимально повно представленим своїми особистісно значимими рисами в життєдіяльності іншого так, щоб пробудити в нього потребу у відповідному почутті тієї ж інтенсивності, напруженості та сталості. Почуття любові є глибоко інтимним та супроводжується ситуативно виникаючими і змінними емоціями ніжності, захоплення, ревності тощо, що переживаються в залежності від індивідуально-психологічних рис особистості.

За З.Фрейдом, ядром любові є кохання, що має метою з'єднання. Але від цього поняття невіддільне все, що пов'язане зі словом "любов": себелюбство, любов до батьків та дітей, дружба, людинолюбство, відданість конкретним предметам і абстрактним ідеям. Любов веде свій початок зі здатності Я задовольняти частину своїх потягів автоеротично. Спочатку вона нарцисична, потім переходить на об'єкти, що зливаються з розширеним Я.

Згідно з Е. Фроммом, любов – це установка, орієнтація характеру, що задає відношення людини до світу взагалі, а також форма прояву почуття турботи, відповідальності, поваги та розуміння до інших людей, бажання і здатність зрілого творчого характеру до активної зацікавленості в житті та розвитку об'єкта любові.

Любов – мистецтво, що вимагає різноманітних знань і умінь, у тому числі дисципліни, зосередженості, терпіння, зацікавленості, активності та віри. (215 сл.)

- написання апострофа;
- дісприкметниковий зворот;
- кома між однорідними членами речення.

Диктанти для студентів факультету прикладної лінгвістики

1. Геній Леонардо

Декілька років тому інженери, взявши креслення конструкцій Леонардо да Вінчі, вирішили побудувати за ними машини. Народжені в столітті п'ятнадцятому, прийшли у століття двадцяте і вертоліт, і планер, і перший самохідний екіпаж з пружинним механізмом, і парашут, і висувна пожежна драбина.

Страшна повинь хлинула на Флоренцію. Стали думати, як уникнути затоплення у майбутньому, і тут знайшли проект Леонардо, проект захисту міста від майбутніх повеней – подарунок із століття п'ятнадцятого століттю двадцятому.

Кожного разу, читаючи книги Леонардо чи дивлячись на його картини, я думав про незвичайний, фантастичний і, мабуть, всього один виняток, який зробила природа для роду людського. Їй неначебто надокучила безкінечність буденних характерів. Її не задовольняли навіть розуми виняткової сили, що віддавали свій геній живопису чи механіці, музиці чи ратному мистецтву. Вона захотіла з'єднати всі ці таланти в одній людині, наділивши її такою різноманітністю досконалостей, що їх вистачило б на добрий десяток людей, які увійшли б в історію прогресу.

Краса його тіла була досконалою. Його величезна фізична сила поєднувалась зі спритністю, розум і сміливість його завжди відрізнялись якимось царським і великодушним характером. Учасник усіх змагань і турнірів, гострослов і блискучий оратор, співак, поет, музикант, геніальний художник, механік, астроном, біолог, ботанік, анатом – весь цей спектр сконцентрувався лінзою епохи Відродження, породивши якесь майже чарівне свято духовного марнотратства, якого не буває в календарі людства частіше, ніж один раз на тисячу років. (216 сл.)

- іншомовні слова;
- однорідні члени речення;
- кома у складному реченні.

2. Дари природи

Щедрий серпневий ліс на подарунки. Вчасно треба зібрати його дари, висушити, заготувати на зиму. Дуже поважають калину в народі. Красива вона і весною, усипана плоскими білими суцвіттями, і в кінці літа, коли гілля гнеться під вагою важких кетягів, що полум'яніють серед листя. Ошатна калина і корисна. Свіжі плоди, настій із них і сік, препарати із кори та квітів – все цілюще. І добре буде, якщо калина поселиться не тільки в садах і парках, а й на вулицях міст.

Красою сизою називають терен. Зелена ягідка, заховавшись під листочком, теплого серпневого дня покриється сизим нальотом. Візьме її той, хто ціну їй знає: терен – корисна лікарська рослина. Все в ньому корисне: коріння, кора, квіти, плоди, листя.

Жоден сад лікарських рослин не може обійтись без шипшини. Шипшина – це скарбничка різних вітамінів. Вип'єш півсклянки відвару шипшини – і заправишся бадьорістю на цілий день.

Одне із найпочесніших місць серед лікарських рослин займає обліпіха. Важко придумати точнішу назву цій рослині. Гілки її буквально обліплені жовтими чи жовтогарячими плодами.

Про обліпіху можна багато розказувати. Дивні властивості її відомі здавна. Соки, джеми, консерви – все користується великим успіхом. У кисло-солодких з ніжним смаком і приємним ароматом плодах обліпіхи зібрана велика кількість життєво важливих речовин: вітаміни, мікроелементи, дубильні речовини. Із плодів одержують знамените обліпіхове масло, яке має протизапальні та болезнижувальні властивості. (208 сл.)

- дієприслівникові та дієприкметникові звороти;
- правопис прикметників та ступені порівняння;
- кома при однорідних членах речення.

3. Друковані книги

Років шістсот назад уся Європа користувалася рукописними книгами, які надзвичайно дорого коштували. Переписати книгу – це була тяжка праця. День у день гнувся переписувач над рукописом. Для нього це була невесела робота. "Дрімота велика. Господи, посміши", – написав одного разу переписувач на своєму рукописі. Щодня, зранку до вечора, старанно виводив він гусячим пером букви, слова, рядки. Гарно розфарбовував великі букви. Іноді художник малював мініатюри-ілюстрації. Майстер-палітурник виготовляв оправу. Іноді над книгою працювала ціла артіль. Повільна і тяжка праця, яка ледве-ледве просувалася.

Потім придумали інший спосіб. Вирізували на дерев'яній дошці цілу сторінку книги з усіма її буквами і малюнками, а потім з однієї такої дошки можна було зробити будь-яку кількість відтисків. Звичайно, такий спосіб трохи спростував і прискорив виготовлення книг. Але все ж потрібно було затратити надзвичайно багато сил на вирізування кожної букви, кожного малюнка.

Але ось у місті Майнці на березі річки Рейн Іоган Гутенберг винайшов рухомі літери. Він відливав в особливих формах, відтиснутих матрицями, свинцеві букви (латинською мовою – "літери"). Із цих букв в особливому ящику, "касі", можна було набирати будь-які слова, вирівнюючи їх за допомогою лінійки у рядки й сторінки, а потім, намазавши фарбою, відтискувати на папері. Так знищили головний недолік блочного друку – нерухомість букв. Адже набрати сторінку набагато простіше, ніж повністю вирізувати її на дереві. І наступну сторінку можна набрати із тих же букв.

Книгодрукування почало свій переможний похід із країни в країну, по-справжньому завоювавши світ. (225 сл.)

- правопис прислівників;
- складні іменники;
- дієприслівниковий зворот.

4. Незвичайні професії тварин і рослин

Акулячий промисел в Японії фінансують не риболовні компанії, а фабрики, що виготовляють капелюшки. Виявляється, до цих пір не вдалося створити досконалі механічні пристрої для начісування фетру. Їх замінює натуральна акуляча шкіра. Шматок такої шкіри – прекрасна готова деталь чесальної машини.

А ось приклад, коли люди одержують від природи одразу готові вироби. У Мексиці й Каліфорнії ростуть кактуси, названі місцевими жителями "постачальниками мережив". Такі мережива не треба плести чи в'язати: рослина видає їх у закінченому вигляді і завжди з неповторним візерунком. Технологія виробництва мережив надто проста: зчистивши з листків м'якоть, промивши і просушивши тонку ажурну сітку, що становить скелет кактуса, можна одержати готове мереживо, яке йде на виготовлення манжет, комірців або шарфіків.

В районі Панамського каналу ростуть дерева, плоди яких за формою нагадують свічки. І не тільки за формою. Ці плоди містять високий процент жиру. Досить у середину плода вставити гніт, і свіча готова. Місцеві жителі широко використовують їх для освітлення приміщень. Такий природний світильник, на відміну від воскових і стеаринових свічок, може горіти від трьох до п'яти годин і не дає кіптяви.

У Південній Америці фермери часто беруть собі у помічники птаха агамі із роду журавлиних. Служба в агамі відповідальна: на пташиному дворі він займає головну посаду – наглядача. Поважно походжаючи на своїх довгих ногах, журавель зірко стежить за порядком. Агамі біжить на клич господаря, як собака, а з південноамериканськими індіयцями ходить на полювання. (222 сл.)

- порівняльний зворот;
- правопис власних назв;
- двокрапка у складному реченні.

5. Підсніжники

Святково дзвенять струмки, кричать птахи, тріщить на річці крига. Все заповнив весняний шум, піднявся до самого чистого голубого неба, б'є у височінь. Ще не весь сніг розтанув, а вже з'явилися квіти – як символ життя, світла і тепла. І здається, що зовсім не з півдня приходить весна, а народжується тут, під снігом, і виходить на світ кожного разу новою і неповторною. Адже підсніжники і є сама весна. А птахи, струмки лише будять її, повідомляють, що прийшла її пора. Багато квітів, що з'являються, коли навколо ще не розтанув весь сніг, називають підсніжниками. Це і є проліски, і мати-й-мачуха, і сон-трава.

Ранньою весною у світлому сосновому лісі можна побачити схилені волохаті фіолетові дзвоники, м'якенькі на дотик. Здається, хтось навмисне встромив у землю зірвані нев'янучі квіти. Чому ця квітка має таку назву? Вважається, що нахилені дзвоники ніби заснули, задрімали в надвечір'ї. А є ще одне повір'я. Люди, які ввечері потрапили на галявину, ніби засинають від випарів рослини. Але хоч вона й отруйна, однак це перебільшення.

Одними з перших після довгої зими прокидаються проліски. Хто не радів проліскові – цьому першому вісникові весни, хто не милувався ним!? Кого не зворушував сором'язливий погляд синіх очей тендітної і в той же час такої сміливої квітки? Хто не вдихав терпкий, духмяний аромат, що увібрав у себе запах талого снігу, мерзлої землі, весняного повітря!?

Пригріває сонце. Радісно і легко скидає земля зимове вбрання і прибирається квітами. Прийшла весна. (229 сл.)

- правопис апострофа;
- інверсійний порядок слів у реченні;
- кома у складносурядному і складнопідрядному реченні.

6. Червона калина

Під холодним вітром шуляться кущі, мерзнуть дерева. Вони давно стоять голі, і тепер тільки зима подарує їм новий одяг, але її ще немає. Пожухла трава, побуріло і почорніло опале листя. Низьке осіннє небо з холодними рваними хмарами, і таких же похмурих тонів ліс і земля. У листопаді найменше сонячних днів, і майже кожен осінній день схожий на сутінки.

Сніг уже декілька разів покривав землю, але знову танув. Не пливуть більше лісовими річечками листочки-кораблики. Вночі мороз намагається зупинити біг води, і вздовж берегів з'являються тонкі полоски криги. Але ще не прийшов час справжнього льоду, і вода в річці ліниво біжить, відливаючи свинцем, і дивиться в неї таке ж небо. Але уже десь на півночі зганяє зима у великий караван снігові хмари, скоро приведе їх, і засиплять могутні снігопади поля, ліси, дороги.

У лісі горить-палає горобина й виблискують червоні кетяги калини. Недаремно, мабуть, і складав народ свої кращі пісні про горобину і калину, адже навіть у найпохмурішу пору дарують вони лісові свою красу. Кетяги калини стали ще розкішніші після того, як опало з кущів останнє листя.

А весною калина була справжньою красунею. Білі плоскі суцвіття, що нагадують медальйони, прикрашали кущі.

До перших морозів плоди калини їсти не можна – вони гіркі.

Вздовж струмків полум'яніють червоні кетяги калини. Присипані снігом, вони виблискують ще яскравіше, але зовсім недовго залишилось висіти їм на гілках. Ось-ось навідаються сюди птахи і почнуть справляти свій бенкет. (227 сл.)

- не – з прислівником;
- кома у складносурядному і складнопідрядному реченні;
- кома при однорідних членах речення.

7. Чим пахне літо ?

Чим пахне літо ? Стиглою полуницею, розігрітою сонцем, від чого запах її стає ще сильнішим, теплою річковою водою, прогрітою на мілководді, скошеною травою, в якій ще блукають запахи квітух трав, але вже з'явився аромат сіна. Багато у червня пахощів і фарб. В яскравому його різнотрав'ї граціозно похитують голівками

біло-жовті нив'яники, малиновими вуглинками світяться квіточки лісової герані, золотими зірочками блищать квіти звіробою.

А в кінці червня, на початку липня, до літніх пахощів і фарб приєднуються нові. Тільки не треба шукати їх на галявинах. Вони там, де високі дерева гордо тримають кучеряві крони, а в кронах гудуть бджоли, збираючи з жовтуватих духмяних квітів цінну сировину, щоб зробити з неї один з найцінніших продуктів – запашний і світлий липовий мед.

Разом з дубом і березою липа займає одне з перших місць у фольклорі. Є про неї і пісні, і загадки. І їжу, і взуття, і меблі, і предмети домашнього вжитку – все це дає вона людям. Із лісу переселилось дерево на вулиці міст і селищ, подарувавши тінь і красу. Адже липа – то прекрасне декоративне дерево. Особливо гарні молоденькі липки. Стрункі, кучеряві, з гладенькою темно-сірою з червонуватим відтінком корою.

Чи бачили ви, як цвіте липа ? Глянеш – і застигнеш у захваті! Квіти у липи білувато-жовті, зібрані в суцвіття по п'ять-сім штук. У цих квітах – нечуване багатство. Плоди липи – темні симпатичні кульки з солодкуватим насіннячком. Ці плоди прикрашають дерево взимку.

Чим пахне літо ? Багато у нього запахів. І один із найголовніших – це запах липового цвіту. (238 сл.)

- правопис складних прикметників;
- кома і тире при однорідних членах речення;
- розділові сполучники сурядності.

Список використаної літератури:

1. Вовк Ю. Мадзей С. Буган Ю. Конституція України. Навчальний курс – Тернопіль, 1996.
2. Ділова українська мова. Навчальний посібник. – К., 2002.
3. Лепеха Т. Українська мова. Навчальний посібник. – К., 2000.
4. Сліпушко О. Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. – К., 1999.
5. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Харків., 2005.

ЗБІРНИК ДИКТАНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

для студентів
туризму і права спеціальність "Музейно-
екскурсійна справа" та "Реклама та інформаційні
технології туризму"

1. Екологічний туризм

Екологічний туризм – порівняно нове поняття в туристичній діяльності. Саме орієнтацією на екологічну складову можна пояснити підвищену увагу в останні роки до відвідування місць з незмінним або мало зміненим природним середовищем. Численні опитування туристів свідчать, що серед провідних мотивів туристських подорожей на перший план все більше виступає прагнення людей до спілкування з природою. Звідси походження близьких за змістом понять "м'який туризм", "зелений туризм" тощо.

Природа – головне джерело задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Усвідомлення цього очевидного факту неминуче ставить людину на позиції любові й поваги до природи. Але це тривалий процес.

Екологічний туризм з його величезними рекреаційними і пізнавальними можливостями покликаний сформуванню суспільну свідомість щодо охорони та раціонального використання природних багатств, донести до людей нагальність і важливість питань захисту навколишнього середовища. У багатьох країнах екологічний туризм стає супутником і невід'ємною частиною всіх видів туризму, інтегрує їх у загальний процес, а завдяки своєму максимально доступному (наочному) просвітницькому та освітньому потенціалу є чи не єдиним регулятивним та формуючим поведінку важелем управління урбанізаційними процесами, раціонального природокористування та охорони

природи. Він дозволяє пом'якшити удари, що завдає природі бездумне ставлення до неї людини, зберігає кутки незайманої природи і сприяє примноженню природних цінностей не тільки за допомогою екологічної просвіти, але і за рахунок коштів, що спрямовуються з прибутків від екологічного туризму на вирішення цих завдань. (208 сл.)

- використання термінології;
- іншомовні слова;
- тире між підметом і присудком

2. Історичні основи екологічного туризму

В епоху Просвітництва у працях Руссо та Ліблі вперше виокремлюється роль та значення туристських походів як засобу патріотичного виховання, формується вчення "Про пізнання природи та прагнення до вироблення норм поведінки у природному середовищі". Зокрема Руссо вказав на важливість пішохідних подорожей для зміцнення здоров'я, обґрунтував теорію навчання та виховання молоді, де подорожі є неодмінною складовою, розкрив мету та завдання подорожей і їх взаємозв'язок з іншими засобами формування особистості. Його теорія отримала значного розвитку у працях відомих німецьких педагогів Зельцмана, Мутса, Яна.

На початку XIX ст. в країнах Західної Європи вперше на суспільно-значущому рівні виявляються наслідки забруднення середовища існування людини у великих містах. Як протидія урбанізаційному тиску поширюється рух "Назад до природи", набувають подальшого розвитку основи застосування подорожей з метою фізичного та інтелектуального розвитку особистості. У другій половині XIX ст. в різних країнах створюються альпійські клуби та товариства. Перший альпійський клуб виникає в Англії 1857 р., потім – Австрії 1857 р., Італії і Швейцарії 1863 р., а до кінця XIX ст. подібні клуби та товариства існують у більшості європейських країн.

Визначною подією в контексті розвитку основ екологічного туризму є створення за ініціативою віденської газети туристського товариства "Друзі природи".

Товариство "Друзі природи" стало вагомим чинником виникнення туристських гуртків по всій території Австро-Угорщини, під владою якої було і Прикарпаття. Незабаром з'явилися перші осередки товариства поза межами Австро-Угорщини, зокрема на території Західної України. Інтенсивне поширення та розвиток цих гуртків призвів до створення у 1908 р. у Відні Міжнародного центру туризму. (230 сл.)

- власні назви;
- однорідні члени речення;
- кома у складнопідрядному реченні

3. Гносеологічні основи українського туризму

Туристсько-краєзнавчі мандрівки та подорожі стали потужним чинником національно-культурного відродження в Україні, а саме на західноукраїнських землях, що спостерігалось упродовж XIX ст. Активно їх здійснювали українські студенти в Галичині. Насамперед це були молоді люди, які відчували потребу в поглибленому вивченні джерел національної самобутності, народних звичаїв, фольклору, культурної спадщини.

Організаторами та учасниками перших природознавчих та народознавчих (етнографічно-краєзнавчих) туристських маршрутів були Яків Головацький, Іван Вагилевич, Іван Франко, Іван Нечуй-Левицький та ін. Чільне місце серед мандрівників посідають члени "Руської трійці", гурток Маркіяна Шашкевича.

У 1832-1840 р. Яків Головацький сам та разом з іншими учасниками "Руської трійці" здійснив численні туристсько-краєзнавчі пішохідні подорожі Галичиною, Карпатськими горами, Закарпаттям, Польщею, північно-східною Угорщиною. Під час кожної з них він вивчав природу рідного краю, пам'ятки історії та писемності, побут населення, збирав етнографічні та фольклорні матеріали, що стали основою його численних публікацій.

Значну частину свого життя присвятив краєзнавчим подорожам письменник Іван Нечуй-Левицький. Найбільш відомий з його подорожніх нарисів "Мандрівка на українське Підлясся". Дослідження пам'яток культури, особливостей діалекту, одягу та побуту лемків, а також давніх релігійно-

культових споруд і пам'яток дали можливість йому встановити незаперечні культурно-історичні зв'язки Лемківщини з Наддніпрянською Україною.

Значний внесок у розвиток пізнавальних основ активного туризму зробив також Іван Франко. Свої мандрівки Прикарпаттям й у Карпати він розпочав ще в ранньому дитинстві. У 1883 р. І. Франко організував "Кружок етнографічно-статистичний для студіювання життя і світогляду народу", згодом у 1884 р. "Кружок для устроювання мандрівок по наших краях". За їх ініціативою у період 1883 – 1888 р. були проведені численні туристські мандрівки.

(235 сл.)

- правопис складних прикметників;
- використання власних назв;
- подвоєння приголосних

4. Концепція розвитку екологічного туризму

В 1996 році Всесвітня туристична організація, Всесвітня рада з подорожей і туризму, організація "Зелений світ" на основі програми дій розробили концепцію сталого розвитку подорожей та туризму в XXI сторіччі. Вона адресована національним адміністраціям з туризму, туристським, торговим організаціям, а також безпосереднім споживачам туристських послуг – туристам.

Під сталим розвитком подорожей та туризму розуміється здійснення туристичної діяльності, що відбувається без нанесення збитків туристським ресурсам. Це досягається на основі такої організації та управління туристичною діяльністю та ресурсами (територіями), за якого гармонізуються основні протиріччя між задоволенням туристського попиту і раціональним використанням туристських ресурсів. Для цього необхідно: комплексне наукове дослідження туризму як соціокультурного феномену XX сторіччя та діяльності, що здійснює прямий та опосередкований вплив на природне середовище; запровадження ресурсозберігаючих технологій в індустрії подорожей та туризму; перехід на переважне використання туристських ресурсів, що швидко відновлюються;

створення відповідної до парадигми сталого розвитку системи туристичної освіти.

Зокрема у "Порядку денному 21 століття для подорожей та туризму" констатується, що індустрія подорожей і туризму зацікавлена у захисті природних і культурних ресурсів, які визначаються ядром туристського бізнесу. Підкреслюється важливість координації спільних зусиль урядів, індустрії туризму та різних громадських неурядових організацій для створення стратегії довгострокового розвитку туризму, вказується на важливість партнерства між ними. Перераховуються області пріоритетних дій із визначеними цілями і окреслюються кроки для їх досягнення.

(200 сл.)

- двокрапка у складному реченні;
- крапка з комою у складному реченні;
- тире у простому реченні

5. Інтеграційні основи екологічного туризму

Розвиток екотуризму в усьому світі сьогодні набуває нових цікавих інтегруючих форм індустріальної та урборегулюючої діяльності, охорони природи і цілком конкретного змісту екологічної просвіти та виховання. Так, у квітні 1999 р. відкрилася перша черга екологічного парку "Центр Землі", створеного на території двох вугільних шахт, що виробили ресурс, недалеко від Лонкастера в Південному Йоркширі (Англія). Численні галереї й експозиції знайомлять відвідувачів з різноманітними екосистемами нашої планети, організацією безвідходних технологій. Створено навіть можливість побудувати комп'ютерні моделі майбутнього планети.

Таким чином, у контексті "паркового екотуризму" під екологічними турами розуміють піші, водні, кінні маршрути екологічними стежками в супроводі гідів-природознавців, що, як правило, є співробітниками природних резерватів.

Українська дійсність останнім часом надає чимало переконливих фактів, що свідчать: екотуризм починає викликати інтерес і знаходить ґрунт під ногами. Найбільш яскравий приклад – поява розробок, пов'язаних з організацією екологічних стежок.

Серед чинників, що стримують розвиток екотуризму в Україні за наявного потужного потенціалу, переважають економічні й організаційні. До цього варто додати і фактор психологічної невідповідності до участі в організації та здійсненні екотуризму адміністрацій природогосподарських та природоохоронних організацій і місцевого населення.

З погляду інтеграції екоосвіти та раціонального природокористування і охорони природи екологічний туризм можна визначити як його дидактичну першооснову – найбільш доступну, наочну і переконливу школу того, як слід спілкуватися з природним середовищем і як його зберігати. (205 сл.)

- правопис складних іменників;
- частка –не з іменниками;
- дісприкетниковий зворот

6. Менеджмент екологічного туризму

Управління екологічним туризмом означає наявність керівних (управлінських), спрямовуючих і організаційних засад у його здійсненні. Поза ними екологічний туризм не в змозі реалізувати своє системоутворююче призначення як конструктивного регулятивного чинника раціонального природокористування та природоохоронної діяльності. Без них екологічний туризм не може відбутися як економічно значуще явище. Реалізуються ці засади, насамперед, через систему менеджменту екологічного туризму. Саме менеджмент забезпечує економічний і соціальний розвиток, визначаючи успіхи організації в конкурентній боротьбі на ринку.

Його специфіка полягає в тому, що прагнення до отримання прибутку від екологічного туризму органічно сполучається з формуванням і реалізацією комплексу різноманітних заходів, які мають саме природоохоронні цілі. Тому менеджмент екологічного туризму дозволяє досягти компромісу між притаманним ринковій економіці прагненням до прибутку і захистом навколишнього природного середовища від негативного впливу туристичної діяльності.

Отже, менеджмент екологічного туризму покликаний створити систему управлінської діяльності, спрямовану на найкраще

задоволення потреб людей в активному відпочинку, оздоровленні та інтелектуальному розвитку. Людина одержує певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний заряд стійкості, природа при цьому зазнає мінімальних впливів та наслідків і може самовідтворюватися.

В Україні одним з нових напрямків туризму на ринку туристських послуг є екологічний туризм. Менеджмент екологічного туризму також робить тільки перші кроки. Тому дуже важливо ще на вихідних позиціях виявити і усвідомити його місце і роль, специфічні особливості та потенціал, рівень його соціальної відповідальності за долю природи. (210 сл.)

- дієприслівниковий та дієприкметниковий звороти;
- вставні слова;
- кома між однорідними членами речення

7. Дидактичні основи фахової підготовки менеджера туризму

Одним з важливих аспектів становлення і розвитку екологічного туризму є підготовка висококваліфікованих фахівців–менеджерів екологічного туризму. Серед провідних світових науково-освітніх шкіл з туризму можна назвати англо-американську, західноєвропейську (франко-німецьку, що поширена також у багатьох центральноєвропейських країнах) та східноєвропейську (пострадянську), до якої відноситься й українська.

Основними напрямками фахової освіти з туризму в межах східноєвропейської (пострадянської) науково-освітньої школи є організаційно-управлінський (менеджерський), соціально-економічний (маркетинговий) та рекреаційно-географічний (базовий, ресурсний).

Особливістю української науково-освітньої школи фахової підготовки з туризму є її конструктивно-географічна спрямованість. Згідно з цим, фах менеджера екотуризму вимагає специфічної вищої освіти, яка за своєю дидактичною конструкцією є інтегративною та поєднує загальну організаційно-управлінську, соціально-психологічну, педагогічну і економічну освіту із спеціалізованою природничою. З огляду на специфічні

особливості створення основного продукту екотуризму — екологічного туру (стежки, маршруту) — базовою та системоформуючою є фахова географічна підготовка.

Основний акцент діяльності менеджера екологічного туризму — це взаємодія з людьми у природному середовищі та специфічна взаємодія з природним середовищем. Людський фактор — найскладніший серед тих, що визначають специфіку менеджера екотуризму, об'єкт його трудової діяльності. Впливаючи на людей, менеджер досягає конкретних економічних, інформаційних, соціально-психологічних, освітніх, виховних, природоохоронних та інших результатів спільної діяльності.

За наслідки прийнятих рішень менеджер несе спільну відповідальність. При цьому він керується інтересами загальної справи, що стоять перед організацією в цілому, наділений необхідними правами та повноваженнями і виконує обов'язки, що є складовими управління організацією. (210 сл.)

- правопис складних прикметників;
- тире між підметом і присудком;
- кома у складнопідрядному реченні

8. Практичні засади екологічного геомаркетингу

Сучасна маркетингова діяльність набула рис універсальності і здійснює значний вплив на теоретичні засади та практичні підходи до оптимізації та ефективного управління природокористуванням.

Тому у вирішенні багатьох екологічних проблем природокористування все більшого значення отримує новий вид економічної діяльності в області природокористування — екологічний маркетинг.

Завданням екологічного маркетингу є створення умов для збереження навколишнього середовища, адаптації виробництва до вимог ринку, вироблення екологічно чистої продукції, що має високу конкурентну спроможність, а також отримання додаткового прибутку за рахунок екологізації виробництва. Звідси основними функціями екологічного маркетингу є: вивчення попиту на екологічно чисту продукцію, ціноутворення; екологічна реклама і стимулювання до екозбалансованого

споживання; планування екологічно чистого асортименту; збуту і торгових операцій; діяльність, пов'язана зі збереженням і вибором екологічно чистого транспортування товару – екологічна логістика; організація екологічно безпечного обслуговування споживачів. Екологічний маркетинг ґрунтується на використанні концепції соціально-етичного маркетингу і є його складовою частиною. На основі цієї концепції інтегруються інтереси виробника, споживача, суспільства і природного середовища.

Екологічний маркетинг має яскраво виражену соціальну спрямованість, що виявляється в тому, що саме на основі екологічного маркетингу вдається розв'язати низку суспільно-економічних протиріч.

Основне завдання екологічного маркетингу – це гармонізація відносин між виробниками, споживачами та навколишнім середовищем на основі ринкових механізмів екологічно збалансованого природокористування, виробництва та споживання. Здійснення екологічного маркетингу базується на принципах сталого розвитку та екологічної збалансованості. (200 сл.)

- правопис складних слів;
- використання термінології;
- крапка з комою між однорідними членами речення

9. Екологічний туризм в системі маркетингу

Аналіз останніх досліджень та публікацій в галузі екологічного маркетингу показав, що для вирішення існуючих екологічних проблем рекреаційного природокористування виключно актуальною є розробка концептуальних теоретико-методологічних основ урбоекологічного маркетингу. Мешканці міст є основними споживачами рекреаційно-туристських продуктів і послуг. Зазначимо також, що саме в містах продукуються всі основні екологічні ідеї, рухи та формуються свідомі екотуристи.

Застосування традиційної методологічної бази для дослідження міського середовища з вичлененням специфічних складових міста як єдиного цілого – житлові будинки, промислові

підприємства, адміністративні та ділові будівлі, магазини, культурні і рекреаційні об'єкти та інше скоріше ускладнюють, ніж підтримують традиційні маркетингові підходи.

Практика будь-якого виду маркетингу означає, що необхідно мислити і діяти при організації виробництва і збуту з позицій ринку, тобто насамперед враховувати інтереси споживачів. Успіх залежить від стратегічного планування, інакше кажучи, фонди, інструменти, методи і види діяльності мають бути організовані, заплановані та контрольовані з позицій задоволення потреб різноманітних груп населення, що реалізує виробничі та підприємницькі завдання і споживає продукти.

У принципі концепція урбоекологічного маркетингу застосовується до виробництва і розподілу будь-яких товарів і послуг в межах міста. Він може ефективно проводитися і на комерційних, і на некомерційних (безприбуткових основах) відповідними адміністративними, приватними і громадськими організаціями.

Міський продукт відрізняється від звичайних продуктів маркетингу своєю складністю, просторовими межами, часом існування (користування), багатofункціональністю та керованістю. (200сл.)

- вставлені слова;
- правопис складних прикметників;
- кома у складнопідрядному реченні

10. Екологічний туризм в системі суспільно-економічних відносин

Екологічний туризм можна розглядати як специфічний індикатор економічної системи, який одним з перших відчуває на собі її вплив, зберігаючи при цьому потенційні можливості впливу на економіку певного міста, регіону та країни в цілому. Таким чином, економіка і екологічний туризм тісно взаємодіють між собою. Причому ця взаємодія носить системний характер, що виражається у взаємозалежності, взаємовпливі і взаємозумовленості різних за ієрархічним рівнем складовими економічної системи та екологічного туризму. Основою цих взаємодій є суспільно-економічні відносини, зумовлені

особливостями виробництва і споживання специфічного екотуристського продукту.

Таким чином, результат специфічного екотуристичного виробництва знаходить суспільне визнання, а саме виробництво одержує новий імпульс, оскільки знову відтворюється пропозиція екотуристського продукту. Суспільне значення екотуристського продукту полягає також у його доступності, низькій собівартості та швидкій самоокупності. Тому екологічний туризм можна розглядати як єдиний процес природоохоронного виробництва і споживання, складний комплекс природо-суспільно-економічних відносин.

Екологічний туризм повноцінно реалізується в системі економічних відносин суспільства поряд з іншими галузями економіки, саме тому управління екологічним туризмом передбачає здійснення насамперед економічних відносин. Економічні засади управління екологічним туризмом виявляються також у тому, що його створення, реалізація і відтворення потребують певних ресурсів та витрат.

За умов ринкової економіки отримання стабільного прибутку визначає мету і зміст економічної діяльності в екотуризмі. Основне джерело прибутку в екотуризмі – це сам турист, що сплачує вартість запропонованого йому екотуристського продукту. (205 сл.)

- правопис складних іменників;
- дієприкметниковий зворот;
- тире між підметом і присудком

11. Економічний зміст менеджменту екологічного туризму

В усьому світі туризм перетворився на одну з найважливіших галузей національної економіки. За оцінками Генеральної Асамблеї ООН, Економічної і Соціальної Ради ООН і ВТО, "туризм...перетворюється на провідну галузь світової економіки. Будучи надзвичайно важливим інструментом у справі поліпшення економічного і соціального стану багатьох держав, зокрема тих, що розвиваються, він став важливим чинником розвитку національних економік держав світу." Стрімко зростає роль міжнародного туризму у світовій економіці. За період після

1980 року потужність світових туристських потоків зросла на 65%, а прибутки – на 174%. Передбачається, що до 2010 року кількість поїздок може зрости до 960 млн. За даними експертів ВТО, показник приросту обсягу туристських послуг становитиме в середньому 3,7% за рік. На сферу туризму припадає близько 6% світового валового національного продукту, 7% світових інвестицій, 5% усіх податкових надходжень, 11% світових споживчих витрат.

Ці цифри характеризують прямий економічний ефект від функціонування індустрії туризму. На сьогодні туризм є однією з високоприбуткових світових галузей, що за прибутковістю поступається лише видобутку і переробці нафти.

Крім виключно економічного ефекту, екологічний туризм забезпечує відновлення життєвих сил людини і раціональне використання вільного часу. Через атрактивність елементів природного середовища екологічний туризм забезпечує розмаїття вражень, контрастну зміну обстановки і видів діяльності, ефективно сприяє послабленню нервового напруження та емоційному розвантаженню. Перебування у природному середовищі відновлює природні регулятивні та адаптаційні механізми людського організму, посилює його імунітет. (210 сл.)

- власні назви;
- іншомовні слова;
- кома при відокремлених додатках

12. Екотуристичний потенціал

Під екотуристичним потенціалом певної природогосподарської чи природоохоронної території розуміють сукупність всіх приурочених до неї екотуристських ресурсів – природних і антропогенних об'єктів, явищ, властивостей, засобів, можливостей та умов, придатних для формування екотуристського продукту та здійснення відповідних екологічних турів, екскурсій, програм тощо.

Потенційним джерелом екотуристського продукту є, насамперед, ландшафтно-екологічні ресурси природного середовища. Основною умовою генерації потенційних екотуристичних властивостей природного середовища як ресурсу

або джерела ресурсів екотуризму є можливість доступу до них туристів та відпочиваючих.

З усіх цільових груп найменш звичними, але найбільш перспективними клієнтами для більшості природогосподарських та природоохоронних територій є туристичні організації (туроператори, турагенти), працівники бірж і частково працівники мас-медіа. Взаємодія з представниками цієї великої групи вимагає від менеджерів екологічного туризму певних спеціальних фахових навичок.

Налагоджуючи контакти з туроператорами і турагентами, менеджерам екологічного туризму варто враховувати не тільки подібність інтересів, що полягає в бажанні отримати прибуток від реалізації турпродукту і туристських послуг, але й розходження в інтересах цих двох груп партнерів.

Так, у загальному випадку і ті, і інші завжди шукають нові можливості і намагаються познайомитися із широким набором товарів і послуг. Турагенти, як правило, є більш універсальними. Туроператори заради формування та освоєння нового туристського продукту спроможні вкладати свої власні капітали і засоби. Їх цікавить наявність необхідного спектра туристських послуг, достатнього для формування цілісного туру – транспорт, розміщення, харчування, основні об'єкти показу або ключові рекреаційні ресурси, торгівля, розваги тощо. (215 сл.)

- правопис складних іменників;
- вставні слова;
- кома в однорідних членах речення

13. Особливості геомаркетингу екологічного туризму

Теоретико-методологічну основу визначення перспективних цільових ринків екологічного туризму становить аналіз чинників, що зумовлюють приналежність певного екотуристичного центру та відповідного пакета послуг. Найважливішими серед цих чинників є: доступність, природно-кліматичні умови, історико-культурні та соціально-культурні умови, ставлення місцевого населення до відвідувачів, інфраструктура, рівень цін, стан роздрібної торгівлі, спортивні, рекреаційні, освітні та наукові можливості, культурні і соціальні характеристики тощо.

Інтерес до історії регіону є важливим мотиваційним чинником, що може сформувати значний цільовий сегмент ринку. Історико-культурна спадщина регіону виявляється в його археологічних та історичних пам'ятниках, інколи екотуристичні центри безпосередньо пов'язані з історичними місцями, подіями. Тому зберігання археологічних та історичних пам'яток, а також музейних цінностей є дуже важливим для успіху екологічного туризму.

Серед соціально-етноєкокультурних чинників формування цільових ринків найбільш важливими є: релігія, освіта, традиції, відпочинок, живопис, музика, гастрономія.

Специфічним чинником цільового сегмента є вищі навчальні заклади (університети, інститути і коледжі) та студмістечка, що є місцем тяжіння для місцевих та іноземних туристів, оскільки вони часто знаходяться в мальовничих місцях і їх ландшафтна архітектура іноді наближається до взірців міської екокультури. Наприклад, штат Каліфорнія у США відомий своїми університетськими містечками, розташованими в наймальовничіших куточках, а знамениті стародавні університети Кембридж, Оксфорд і Сорбонна самі є пам'ятками культури. Крім того, університетські містечка й освітні заклади є місцем проведення наукових конференцій і з'їздів. (200 сл.)

- власні назви;
- правопис складних прикметників;
- найвищий ступінь порівняння прикметників

14. Маркетинговий профіль екотуриста

Вивчення маркетингового профілю споживача екотуристичних послуг дозволяє виділити характерні психологічні, поведінкові та мотиваційні аспекти вибору певного туру. Це дає можливість більш чітко визначити маркетингову стратегію турфірми. Як правило, маркетинговий профіль досліджують за п'ятьма основними складовими: продукт, ціна, місце, просування, зв'язки з громадськістю.

Подальші дослідження дозволили визначити три основних складових екотуру, що визначають вибір клієнта:

- 1) унікальність району майбутньої подорожі;
- 2) наявність і професіоналізм гідів;
- 3) можливість активного відпочинку (прогулянки, піші і кінні переходи, заняття спортивним, пригодницьким та екстремальним туризмом тощо).

Окрім цього для екотуристів, що цікавляться місцевою культурою, важливим мотиваційним чинником є можливість відвідати давні руїни, музеї, зустрітися з місцевими мешканцями. Необхідно відзначити, що значна частина респондентів визначає професіоналізм гідів та менеджерів екотуризму найважливішим чинником вибору. Це пов'язано з тим, що клієнтура туроператорів екологічного туризму відрізняється високим освітнім рівнем (як мінімум коледж) та відповідними вимогами до обслуговування. У зв'язку з цим одним з пріоритетних напрямків сталого розвитку екотуризму є посилення екологізація та географізація підготовки гідів та менеджерів екологічного туризму.

Підсумовуючи зазначене підкреслимо, що рекреаційні потреби екотуристів є дуже динамічними.

Досвідчені еко туристи, як правило, сполучають кілька видів активного відпочинку в одному турі, приділяючи велику увагу подорожам водою. Тому туроператори повинні враховувати високі освітньо-інформаційні вимоги та досвід клієнтів, розробляючи нові еко тури і пропонуючи усталені програми для новачків. (203 сл.)

- вставні слова;
- двокрапка у простому і складному реченні;
- дієприслівниковий зворот

15. Еко туристичні геомаркетингові комунікації

Технологія роботи з представниками мас-медіа, інформаційного менеджменту та зв'язків з громадськістю в туризмі достатньо опрацьована. Успіх інформаційно-рекламної діяльності залежить від рівня її наукової організації, творчого рівня та здібностей менеджерів екологічного туризму, а також від зацікавленості і таланту журналістів. Основним завданням інформаційно-рекламної діяльності є розробка та створення

якогомога більшої кількості різноманітних та цікавих науково-популярних зведень, емоційно насичених відео- та аудіоматеріалів та, що дуже важливо, пошук відповідного інформаційного партнера.

Проте взаємодія з ним без зворотного зв'язку може бути мало ефективною і не виправдовувати витрати на інформаційно-рекламну діяльність. Тому потрібно не тільки фахово представити свій продукт, але і забезпечити необхідний рівень співтворчості із запрошеним журналістом, редактором газети або часопису.

Отже, засоби мас-медіа є одним з найважливіших інструментів побудови системи інформаційно-рекламної діяльності в геомаркетингу екологічного туризму, основою формування сприятливого суспільно значущого іміджу. Тому за участю мас-медіа повинні проходити всі важливі екотуристичні заходи, за їх допомогою слід підтримувати постійну увагу клієнтів і партнерів до поточної діяльності екотуристичної організації.

Основна мета інформаційного менеджменту та реклами екологічного туризму – всебічно доводити до споживачів його продукції (відпочиваючих та туристів) відомості про загальну екологічну ситуацію, екологічність запропонованих послуг і доцільність їх використання. Насамперед, екологічно орієнтована реклама має містити об'єктивні, науково-достовірні дані і факти, а не гасла та запевнення, які неможливо перевірити.

Таким чином, для досягнення найбільшої природоохоронної ефективності всіх форм інформаційно-аналітичної та інформаційно-рекламної діяльності необхідно донести до адресата рекламного звернення, що його вибір саме екотуризму є не тільки необхідним і корисним для природи і суспільства, а й безпосередньо для нього самого. (200 сл.)

- іншомовні слова;
- вставні словосполучення;
- тире між підметом і присудком

Список використаних джерел та літератури:

1. Дмитрук О.Ю. Сучасні концепції менеджменту в геоекології. – К., 1997
2. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій. – К., 1998
3. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу – К., "Альтерпрес", 2004

Андрій Захарченко

ЗБІРНИК ДИКТАНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**для студентів
факультету економіки, менеджменту і права,
прикладної лінгвістики, психолого-
педагогічного факультету, туризму і права
спеціальність "Музейно-екскурсійна справа" та
"Реклама та інформаційні технології туризму"**

Методичний посібник

Подано до друку 2.09.15 р. Підписано до друку 22.09.15 р.

Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний.

Умовн.друк.арк.10,25

Зам.56. Тираж 300 екз.

**Львів,
Видавництво Університету
«Львівський Ставропігійон»,
2015р.**